

Inštitút vyšetrovacieho sudcu vo francúzskom trestnom konaní – inšpirácia alebo prežitok?

doc. JUDr. Ondrej Laciak, PhD., Mgr. Lucia Vasilik

Právnická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave, Slovensko

Abstrakt: Kontinentálny systém trestného konania v rôznej miere prepája prvky typické pre inkvizičný a akuzачný proces s cieľom nájsť ideálnu kombináciu, ktorá by garantovala zachovanie práv obvineného v čo možno najširšej miere za súčasného náležitého objasnenia skutkového stavu. Viaceré krajiny kontinentálnej Európy, medzi nimi aj Francúzska republika, si doposiaľ zachovávajú niektoré výsostne inkvizičné prvky vo svojich trestných konaniach – najmarkantnejším z nich je inštitút vyšetrovacieho sudcu. Ingerencia súdnej moci v predsúdnom konaní nie je ničím novým a aj v podmienkach Slovenskej republiky a Českej republiky sa s týmto javom stretávame prostredníctvom inštitútu sudcu pre prípravné konanie, resp. úkonov súdu v prípravnom konaní. V článku autori analyzujú inštitút vyšetrovacieho sudcu a jeho historický vývoj vo francúzskom trestnom konaní a porovnávajú ho s jeho „náprotivkami“ v Slovenskej a Českej republike.

Abstract: To varying degrees, the continental system of criminal procedure combines elements typical of the inquisitorial and accusatory processes in order to find an ideal combination that would guarantee the protection of the rights of the accused to the widest possible extent, while at the same time proper clarification of the facts of the case. Several countries of continental Europe, including the French Republic, still retain some highly inquisitorial elements in their criminal procedure – the most striking of them being the investigating judge. Interference by the judiciary in pre-trial proceedings is nothing new, and even in the Slovak Republic and the Czech Republic, we encounter this phenomenon through the notion of pre-trial judge, or procedural acts of the court in pre-trial proceedings. In the article, the authors analyze the function of the investigating judge and its historical development in French criminal proceedings and compare it with its “counterparts” in the Slovak Republic and Czech Republic.

Kľúčové slová: vyšetrovací sudca, prípravné konanie, sudca pre prípravné konanie, francúzske trestné konanie

Key words: investigating judge, pre-trial proceedings, pre-trial judge, French criminal procedure

Úvod

Kontinentálny systém trestného konania prešiel dlhým vývojom, kým sa dopracoval do dnešnej podoby.¹ V pravekých a niektorých starovekých spoločenstvách, ktoré sa združovali okolo rodovej občiny,² bol proces

nastolenia spravodlivosti založený na zvyklostiach a tradíciách budovaných na princípe odplaty. Podľa Lysého, v období tzv. archaického, resp. predkresťanského práva, sa právna subjektivita odvodzovala z rodov, preto aj trestnoprávna zodpovednosť mohla byť vyvodzovaná kolektívne, napríklad v podobe krvnej pomsty. Právne dôsledky sa nevyvodzovali z úmyslu či pokusu, ale až z protiprávneho následku – spôsobenej škody a potreby uzdravenia spoločnosti (nápravy práva, uzmierenia sa s bohmi).³ S územným a ekonomickým rozmachom, postupnou deľbou práce a populačným rastom z prvotnopospolných spoločností vznikali prvé obce a mestá, neskôr mestské štáty, ríše, monarchie až moderné štáty. Rámec vykonávania spravodlivosti už nebolo možné zabezpečiť v rámci rodu, rodiny či rady starších. Najzávažnejšie delikty namierené pro-

¹ Kontinentálny systém trestného konania nemôžeme chápať nemožno rozumieť ako uniformný, nemenný a ucelený systém, keďže trestné poriadky štátov spadajúcich do kontinentálnej právnej kultúry sú vo veľkej miere odlišné a rôznorodé. Niektoré aspekty, ako napríklad základné zásady trestného konania (právo na obhajobu, zásada prezumpcie neviny, vyhľadávacia zásada, právo na spravodlivý proces, zásada legality, oficiality, zásada zákonnosti, zásada bezprostrednosti, verejnosti a ústnosti hlavného pojednávania, zásada kontradiktórnosti a i.) a dvojfázovosť konania (predsúdne konanie, konanie pre súdom) sú však vo väčšej či menšej miere spoločné väčšine štátov kontinentálneho systému trestného konania.

² Rodové občiny boli založené na pokrvných vzťahoch, neskôr prerastali do susedských občin, založených najmä báze spoločného vlastníctva výrobných faktorov.

³ Upravené znenie. Bližšie pozri: LYSÝ, M. a kol. *Slovenské právne dejiny II. Vývoj súkromného a trestného práva na Slovensku od najstarších čias po súčasnosť*. Šamorín: Heuréka, 2021, s. 138.

ti náboženstvu a panovníkovi, životu či mravnosti mali verejnoprávny charakter a proces s ich páchatelmi bolo možné začať *ex officio*. Na druhej strane delikty súkromnej povahy, ako napr. poškodenie majetku, urážka na cti či ublíženie na zdraví, jednotlivci riešili súkromnou cestou alebo podaním žaloby na súd. Postupom času tieto delikty začali strácať súkromnoprávny charakter a prestali byť primárne záležitosťou medzi páchatelom a poškodeným. Štát (najprv ako absolutistický panovník, neskôr ako iné subjekty – orgány, na ktoré panovník delegoval svoju moc) si plne vytvoril trestný monopol nad stíhaním trestných činov a ich páchatelov.⁴ Hoci vývoj konkrétnych podôb trestného procesu vzhľadom na rozličný historický, náboženský a kultúrny kontext nie je možné zovšeobecniť, p. Postupne sa vyvinuli dva základné systémy trestného konania, ktoré majú určité špecifické črty: *Akuzačný systém trestného konania* (lat. *accusatio* – žaloba, obžaloba alebo obvinenie, nazývaný aj systém *common-law*), ktorý je starší a *inkvizičný systém trestného konania* (lat. *inquisitio* – zisťovanie, opytovanie).⁵

Akuzačný systém je charakteristický sporom dvoch proti sebe stojacich strán. Podstata procesu tkvie v konaní pred súdom a štádium prípravného konania je výlučne vecou štátneho žalobcu (resp. prokurátora).⁶ Strany konania aktívne, pod dohľadom viac či menej pasívneho sudcu, prezentujú svoju vec, navrhujú a spravidla aj vykonávajú dôkazy. Sudca pritom dohliada najmä na dodržanie procesných pravidiel a zákonný priebeh celého procesu, pre ktorý je charakteristická ústnosť a verejnosť. Kritikou akuzačného procesu je, že výsledok konania nemusí reflektovať objektivitu, resp. materiálnu pravdu a nastoliť spravodlivosť, ale môže byť ovplyvnený „presvedčovacím“ a rétorickým umením víťaznej strany. V minulosti–, najmä v období stredoveku pod vplyvom silného postavenia náboženstva a cirkvi v spoločnosti–, bývalo „víťazstvo“ strany podmienené aj tzv. vyššou spravodlivosťou – podstúpením Božieho súdu – ordálu. Typickým príkladom božieho súdu je napríklad skúška horúcim železom. Ordálie boli využívané najmä v prípadoch, keď bolo ťažké dopátrať sa pravdy a vychádzali z presvedčenia, že božstvo nestrpí víťazstvo zla. Pokladali za možné, že nadpozemská moc prijme určitú úlohu aj pri výkone pozemského súdnicstva, zasiahne v prospech nevinných osôb, vylúči dočasné uplatňovanie prírodných zákonov a v záujme nevinných učiní zázraky.⁷ Ordálie však ne-

boli špecificky príznačné len pre akuzačný proces, ale aj pre *inkvizičný proces*, ktorý sa vyznačoval vyčerpávacím prípravným konaním.

Inkvizičné konanie sa historicky vyvinulo recepciou rímsko-kanonického práva v kombinácii so silným vplyvom náboženstva v spoločnosti. Ťažisko dokazovania spočívalo v predsúdnom konaní a vypočúvanie za pomoci tortúry bolo bežnou a zákonnou praxou. Pre pôvodný inkvizičný proces bolo príznačné silné postavenie vyšetrovacieho sudcu – inkvizenta, ktorý v súčinnosti s políciou vykonával úkony trestného konania. Vyšetrovací sudca je archetypom, podstatou pôvodného inkvizičného systému. Výsledkom vyčerpávajúceho dokazovania vo fáze vyšetrovania bol objemný a detailný vyšetrovací spis, ktorý sám o sebe bol dostatočným podkladom pre rozhodnutie sudcu. Hoci dôsledné vyšetrovanie, sprevádzané rešpektovaním vyhľadávacej zásady,⁸ vytvára sľubný predpoklad pre spravodlivé rozhodnutie, s prihliadnutím na dobové metódy zisťovania skutkového stavu (napr. mučenie) a kumuláciu veľkej moci v rukách vyšetrovacieho sudcu môžeme možno konštatovať, že stredoveký a čiastočne aj novoveký inkvizičný proces otváral zoširoka dvere zneužívaniu moci. Ďalším odlišovacím kritériom akuzačného a inkvizičného konania v ich pôvodných podobách je stupeň ochrany práv obvineného, ktorý môžeme možno nadnesene demonštrovať na Voltaire-ovom konštatovaní, že *anglické trestné konanie* (pozn. autorov ako reprezentant akuzačného konania) *smeruje k ochrane obvineného, pričom francúzske trestné konanie* (pozn. autorov ako reprezentant inkvizičného konania) *smeruje k jeho zničeniu*.⁹

Tak ako ani jeden z uvedených dvoch systémov trestného konania nereprezentuje ideálny systém a môžeme možno badať snahy o ich zblížovanie a vzájomné preberanie tých najlepších prvkov, tak ani v kontinentálnej Európe už nemôžeme nemožno hovoriť o „čistom“ inkvizičnom procese. Postupným vývojom sa z neho stalo konanie, ktoré už tradične prebieha v dvoch základných fázach – v prípravnom konaní, v ktorom sa procesným spôsobom zhromažďujú dôkazy, ktoré sa následne v konaní pred súdom opätovne vykonávajú.¹⁰ Vo väčšine štátov došlo k výraznému obmedzeniu, resp. zrušeniu klasického inštitútu vyšetrovacieho sudcu a aj pod vplyvom medzinárodných dohovorov a judikatúry Európskeho súdu pre ľudské

⁴ Bližšie pozri: KARABEC, Z. Koncept restoratívnej justice. In: Zdeněk Karabec (ed.). *RESTORATIVNÍ JUSTICE: Sborník příspěvků a dokumentů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, s. 7.

⁵ Bližšie pozri: LYSÝ, M. a kol. *Slovenské právne dejiny II. Vývoj súkromného a trestného práva na Slovensku od najstarších čias po súčasnosť*. Šamorín: Heuréka, 2021, s. 146.

⁶ ČENTĚŠ, J. a kol. *Trestné právo procesné. Osobitná časť*. Šamorín: Heuréka, 2016, s. 16.

⁷ STIPTA, I. *Dejiny súdnej moci v Uhorsku do r. 1918*. 1. vydanie.

Košice: Nica, 2004, s. 164.

⁸ Vyhľadávacia zásada ukladá vyšetrovacím orgánom vyhľadávať a vykonávať dôkazy v oboch smeroch v záujme náležitého zistenia skutkového stavu.

⁹ MASMONTÉIL, E. *La législation criminelle dans l'oeuvre de Voltaire*. Paris, A. Rousseau, 1901. Citované z PLOSCOWE, M. Development of Inquisitorial and Accusatorial Elements in French Procedure. In: *Journal of Criminal Law and Criminology*. 1932, vol. 23, no. 3, p. 376.

¹⁰ Bližšie pozri: OLEJ, J., KOLCUNOVÁ, M., KOLCUN, J. *Kontradiktórnosť v trestnom konaní*. Bratislava: C. H. Beck, 2014, s. 5.

práva sa dostáva do popredia ochrana procesných práv obvineného, najmä práva na obhajobu a spravodlivý proces. Hovoríme tak o reformovanom *kontinentálnom systéme trestného konania*.

1. Francúzske trestné konanie s dôrazom na inštitút vyšetrovacieho sudcu – historický kontext

Francúzske trestné konanie vďaka svojmu charakteru inkvizícinému procesu, typickému pre predrevolučné obdobie nazývané *ancien régime*¹¹ a anglickému akuzatnému systému, zavedenému po Veľkej francúzskej revolúcii (ďalej len revolúcia).¹² Kombináciou týchto dvoch systémov malo vzniknúť konanie, ktoré zabezpečí adekvátne objasnenie trestného činu a zároveň garantuje dostatočnú ochranu práv obvineného.

Inštitút vyšetrovacieho sudcu (franc. *juge d'instruction*) bol zavedený do francúzskeho trestného konania až v novoveku – v roku 1808 Napoleonovým *Code d'instruction criminelle* (Kódexom trestného vyšetrovania, resp. Trestným poriadkom), účinným od 1. januára 1811 do r. 1958. Vyšetrovací sudca tak nahradil svojho predchodcu z radov polície – *lieutenant criminel*, ktorý viedol vyšetrovanie v predrevolučných časoch „starého poriadku.“ Vyšetrovací sudca bol sa dlho považovaný považoval za „najmocnejšieho muža vo Francúzsku“, a to najmä pre jeho široké právomoci vo veciach zaistenia osôb a vykonávania ďalších vyšetrovacích úkonov. Mohol vydať príkaz na zatknutie, vzatie obvineného do väzby, príkaz na vykonanie domovej prehliadky obvineného a tretích osôb, zúčastniť sa na obhliadke miesta činu, nariadiť znalecké dokazovanie, osobne vykonávať výsluchy svedkov a určoval hlavné smerovanie vyšetrovania.¹³ Mnohé z týchto pôvodných právomocí sú už v súčasnosti okresané.

Silné právomoci vyšetrovacieho sudcu šli ruka v ruku s oslabovaním postavenia obvineného. Právo obvineného na formálnu obhajobu bolo formálne zakotvené až v roku 1897. Obvinený síce mal právo nevypovedať, v dobovom kontexte to však vyvolalo

automatické predpokladanie vyšetrovacieho sudcu voči obvinenému.¹⁴ Vyšetrovanie vedené vyšetrovacím sudcom bolo tajné a svedkovia boli vypočúvaní výhradne v prítomnosti vyšetrovacieho sudcu. Okrem neho sa smel zúčastniť výsluchu svedka smel zúčastniť iba zapisovateľ, ktorému zápisnicu diktoval vyšetrovací sudca. Obhajca nemal právo byť prítomný na výsluchoch a iných úkonoch vyšetrovania s výnimkou výsluchu obvineného, pričom všetky dokumenty vo veci bolo potrebné sprístupniť obhajcovi jeden deň pred výsluchom obvineného.¹⁵ Podľa Ploscowa tento charakter prípravného konania vychádzal z čias „starého poriadku“ – s výnimkou práva obvineného na obhajcu a absencie mučenia bolo „napoleonské“ vyšetrovanie v podstate rovnaké ako vyšetrovanie podľa *Ordonnance Criminelle* z r. 1670, ktorým Ľudovít XIV. zhrnul po tri storočia vyvíjajúci sa inkvizíčný postup formovaný pod vplyvom cirkevných súdov, oživeného záujmu o rímske právo a vzrastajúcej moci kráľa. Francúzske trestné konanie so svojim tajným a písomným vyšetrovaním vedeným vyšetrovacím sudcom s využívaním tortúry, sa stalo najčistejším a najintenzívnejším stelesnením inkvizíciného konania, aké svetské sudy v Európe poznali. Pod tlakom verejnej mienky vláda uznala potrebu procesnej reformy a v rámci prípravy na všeobecnú revíziu v roku 1788 zrušila niektoré nehumánne a zastarané metódy vyšetrovania, ako mučenie.¹⁶

2. Francúzske trestné konanie s dôrazom na inštitút vyšetrovacieho sudcu – súčasnosť

Úvodom k tejto časti by sme chceli poukázať na základné črty súčasného francúzskeho trestného konania podľa *Code de procédure pénale* (ďalej len „francúzsky Trestný poriadok“ alebo „CPP“)¹⁷ a orgány verejnej moci, ktoré v ňom pôsobia. Pre ich rozdelenie je nevyhnutné poznať druhy trestných činov podľa ich závažnosti. Francúzsky *Code Pénal* (ďalej len „francúzsky Trestný zákon“ alebo „CP“)¹⁸ v čl. 111-1 rozdeľuje trestné činy do troch kategórií: *contravention*, ktoré by sme v slovenskej terminológii mohli voľne

¹¹ *Ancien régime* alebo starý poriadok/režim, bol absolutistický politický a sociálny systém Francúzska od neskorého stredoveku (približne 1500 n. l.) do začiatku Veľkej francúzskej revolúcie (1789), kedy bola ustanovená konštitučná monarchia a zrušený feudálny systém a dedičná monarchia. Za *ancien régime* bol každý poddaným francúzskeho kráľa, ktorý vládol ako absolutistický panovník a existoval relatívne zastaralý systém vzťahov medzi stavmi – cirkvou, šľachtou a tretím stavom (ostatné osoby nepatriace do privilegovaného stavu – roľníci, mešťania, remeselníci).

¹² PLOSCOWE, M. Development of Inquisitorial and Accusatorial Elements in French Procedure. In: *Journal of Criminal Law and Criminology*. 1932, vol. 23, no. 3, p. 372.

¹³ Bližšie pozri: FREED, D. J. Aspects of French Criminal Procedure. In: *Louisiana Law Review*. 1957, vol. 17, no. 4, p. 732.

¹⁴ FREED, D. J. Aspects of French Criminal Procedure. In: *Louisiana Law Review*. 1957, vol. 17, no. 4, p. 733.

¹⁵ PLOSCOWE, M. Development of Inquisitorial and Accusatorial Elements in French Procedure. In: *Journal of Criminal Law and Criminology*. 1932, vol. 23, no. 3, p. 374.

¹⁶ Tamtiež, s. 375.

¹⁷ Dostupné na internete:

<https://www.legifrance.gouv.fr/codes/id/LEGITEXT000006071154/>. [cit. 20. 8. 2022].

¹⁸ Dostupné na internete: https://www.legifrance-gouv-fr.translate.google.com/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070719/2022-02-10/?_x_tr_sl=fr&_x_tr_tl=sk&_x_tr_hl=en-US&_x_tr_pto=op,sc. [cit. 20. 8. 2022].

preložiť ako prečiny, *délits* – zločiny a *crimes* – obzvlášť závažné zločiny. Vecná príslušnosť súdu sa odvíja od tohto delenia trestných činov:

- *Tribunal de police* (Policajný súd) – rozhoduje o prečinoch (*contravention*), za spáchanie ktorých môže uložiť jedine peňažný trest, a to aj trestným rozkazom.
- *Tribunal correctionnel* (Nápravný súd) – rozhoduje o zločinoch (*délits*), za spáchanie ktorých môže uložiť trest odňatia slobody od dvoch² mesiacov do 10 desiatich rokov.
- *Cour d'Assise* (Porotný súd) – je jediným porotným súdom v rámci súdneho systému Francúzska. Koná a rozhoduje o obzvlášť závažných zločinoch (*crimes*). Zasadá v trojčlennom senáte zloženom z profesionálnych sudcov a 6 šiestich porotcov z radu občanov (z deviatich⁹ v odvolacom konaní).
- *Cour d'appel* (Odvolací súd) – rozhoduje o odvolaniach proti rozsudkom policajného a nápravného súdu.
- *Cour de cassation* (Kasačný súd) – je najvyššou inštanciou v súdnom systéme Francúzska. Koná a rozhoduje, okrem iného, o mimoriadnych opravných prostriedkoch proti rozhodnutiam súdov v trestnom konaní. Má právomoc preskúmať právne a procesné otázky, o skutkových otázkach nerozhoduje. V prípade zistenia porušenia hmotnoprávných alebo procesnoprávných ustanovení napaďnuté rozhodnutie zruší a vec vráti na opätovné prejednanie. Rozhoduje v 3 troch- až 5-päťčlenných senátoch a v pléne.
- *Cours criminelles* (Trestné sudy) – novým prvkom v sústave súdov Francúzska sú trestné sudy. Boli zriadené ako experiment v rámci reformy justície 2018-2022 (experiment stále prebieha a s najväčšou pravdepodobnosťou bude prebiehať aj po 2022). Od septembra 2019 konajú a rozhodujú (bez poroty) o obzvlášť závažných zločinoch, za ktoré možno uložiť trest odňatia slobody na 15-20 rokov. Trestné sudy musia prípad postúpiť Porotnému súdu v prípade obzvlášť závažného zločinu, za ktorý možno uložiť trest odňatia slobody na 30 tridsať rokov (napr. znásilnenie s následkom smrti) alebo doživotie. Trestné sudy boli zriadené s cieľom odbremeniť Porotný súd od veľkého náporu obžalôb. Ďalším dôvodom bola aj stúpajúca kritika porotného rozhodovania.¹⁹

Za **orgány činné v trestnom konaní** v rámci pred-súdneho konanie považujeme a považujú: *policajta, prokurátora, vyšetrovacieho sudcu a väzobného sudcu*.

Policajtom v zmysle francúzskeho trestného poriadku je príslušník *Police Nationale* (Národnej polí-

cie) a jednak príslušník *Gendarmerie Nationale* (Národnej žandarmérie). Ide o dve navzájom nezávislé a organizačne oddelené zložky polície, oprávnené vykonávať vyšetrovanie v trestných (aj administratívnych) veciach. Príslušníci Národnej žandarmérie sú súčasťou ozbrojených síl. Pri výkone vyšetrovania spadajú pod právomoc Ministerstva vnútra, pri plnení vojenských úloh spadajú pod Ministerstvo obrany. Národná polícia organizačne spadá pod Ministerstvo vnútra. Hlavný rozdiel týchto dvoch zložiek polície pri vyšetrovaní trestných činov spočíva v ich územnej pôsobnosti. Národná polícia pôsobí prevažne vo veľkých mestách, Národná žandarméria vo vidieckych oblastiach, na predmestiach a v menších obciach. Policajti je v závislosti od typu konania procesne podriadený buď prokurátorovi (pri prečinoch a zločinoch) alebo vyšetrovaciemu sudcovi (pri obzvlášť závažných zločinoch; pri zločinoch – na žiadosť prokurátora alebo obvineného), ktorí však vykonávanie jednotlivých úkonov trestného konania, s výnimkou výsluchu obvineného, ktorý môže vykonať jedine vyšetrovací sudca, spravidla ponechávajú policajtom, ale môžu vykonať všetky úkony aj sami.

Vyšetrovací sudca koná fakultatívne vo veciach zločinov (ak mu bola vec postúpená prokurátorom) a obligatórne vo veciach obzvlášť závažných zločinov. Vyšetrovaciemu sudcovi prináležia rozsiahle právomoci – riadiť a vykonať celé vyšetrovanie, vypočúvať obvineného, svedkov, znalcov, vykonať konfrontáciu, vydávať príkazy na vykonanie zaisťovacích úkonov. Kontradiktórnosť je v tomto štádiu obmedzená a v prípade účasti obhajcu na výsluchu svedka mu môže obhajca klásť otázky až po vypočutí vyšetrovacím sudcom a to prostredníctvom vyšetrovacieho sudcu. S účinnosťou k 1. januáru 2001 stratil vyšetrovací sudca právomoc nariadiť zadržanie podozrivej osoby a rozhodovať o väzbe v prípravnom konaní. Táto právomoc v dôsledku posilňovania zásady prezumpcie neviny prešla do rúk novovzniknutého *juge des libertés et de la detention*, tzv. väzobného sudcu, najmä ako reakcia na kritiku kumulácie postavenia subjektu vyšetrovania a subjektu rozhodovania o zásahoch do základných právach obvineného v jednej osobe – vyšetrovacieho sudcu. V dôsledku toho v predsúdnom konaní v súčasnosti pôsobí nielen vyšetrovací sudca, ale aj väzobný sudca. Faktom však je, že vyšetrovací sudca koná a rozhoduje len vo veľmi malom počte prípadov v rámci formy vyšetrovania nazývanej *instruction* (neskrátená, vyčerpávajúca a časovo náročnejšia forma vyšetrovania). V roku 2020 tvorili trestné veci postúpené prokuratúrou vyšetrovaciemu sudcovi 2,98 % všetkých trestných vecí stíhaných prokuratúrou (v rokoch 2019 a 2018 to bolo taktiež menej než 3 %).²⁰

¹⁹ VASILIK, L., LACIAK, O. Uplatňovanie princípu kontradiktórnosti a prvkov privatizácie trestného konania vo francúzskej republike. In: *Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Košické dni trestného práva 2022*.

²⁰ Štatistické ročenky spravodlivosti Francúzskej republiky za roky 2018, 2019 a 2020. Dostupné na internete: <http://www.justice.gouv.fr/statistiques-10054/references-statistiques-justice-12837/>

3. Ingerencia súdnej moci v prípravnom konaní v Slovenskej republike a Českej republike

V zmysle platnej právnej úpravy v podmienkach Slovenskej republiky (ďalej len „SR“) a Českej republiky (ďalej len „ČR“) sa v trestnom konaní nepoužíva inštitút vyšetrovacieho sudcu. Je tomu tak najmä z dôvodu zachovania nezávislosti a zákonnosti v prípravnom konaní prostredníctvom výrazného odlišenia orgánov, ktoré vedú vyšetrovanie od orgánov, ktoré rozhodujú o vine a treste. Čiastočný náznak takejto kumulácie funkcií môžeme možno vidieť v činnosti prokurátora (SR), resp. štátneho zástupcu (ČR), ktorý je v prípravnom konaní oprávnený vykonať celé vyšetrovanie sám (hoci sa tak stáva sporadicky) a zároveň je za splnenia zákonných podmienok oprávnený rozhodnúť v prípravnom konaní meritórnym spôsobom.²¹ O vine a treste však v zmysle čl. 90 ústavného zákona č. 1/1993 Sb. (ďalej len „Ústava ČR“), ktorému korešponduje čl. 50 zákona č. 460/1993 Zb. (ďalej len „Ústava SR“) rozhoduje jedine súd, ktorý je povinný rozhodovať nestranne a nezávisle. Zároveň má prokurátor, resp. štátny zástupca v prípravnom konaní postavenie pána sporu – *dominus litis*. Môže vykonať vyšetrovanie, vykonáva dozor nad zachovávaním zákonnosti v prípravnom konaní, má nariaďovacie právomoci,²² ktoré sú spojené so zásahom do základných práv a slobôd obvineného a následne rozhoduje o spôsobe skončenia prípravného konania – či sa vec skončí v tomto štádiu konania alebo podá obžalobu alebo návrh na schválenie dohody o vine a treste, čím sa vec dostane do druhej časti trestného konania – konania pred súdom. V prípravnom konaní sú teda orgány činné v trestnom konaní viazané vyhľadávacou zásadou, postavenie prokurátora sa však následne mení a v konaní pred súdom zastupuje obžalobu, stáva sa z neho strana v konaní. Z tohto dôvodu je legitímna požiadavka na existenciu orgánu, ktorý by nestranne a nezávisle rozhodoval o najzávažnejších zása-

hoch do ústavou garantovaných práv a slobôd. Za tým účelom Pre tento účel existuje v podmienkach Slovenskej republiky inštitút *sudcu pre prípravné konanie*, ktorý bol do slovenského trestného konania zavedený až rekodifikáciou trestného práva procesného zákonom č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok (ďalej len „*Trestný poriadok*“ alebo „*TP*“), ktorý nadobudol účinnosť 1. januára 2006. Jeho predchodca, zákon č. 141/1961 Zb. o trestnom konaní súdnym pojem „sudca pre prípravné konanie“ nepoznal a ak išlo o pôsobnosť súdu na rozhodovanie pred začatím trestného stíhania a v prípravnom konaní, používal sa v zákone pojem „sudca“.²³

Sudca pre prípravné konanie je v zmysle podľa § 10 ods. 3 Trestného poriadku TP sudca súdu prvého stupňa, ktorý je rozvrhom práce súdu poverený rozhodovať o:

- zásahoch do základných práv a slobôd pred začatím trestného stíhania a v prípravnom konaní,*²⁴
- sťažnostiach proti rozhodnutiam prokurátora, ak tak ustanovuje tento zákon*²⁵ a
- v iných prípadoch ustanovených týmto zákonom.*²⁶

Nejde teda o osobitného sudcu, ale o „bežného“ sudcu, ktorý je rozvrhom práce určený ako sudca pre prípravné konanie.

V podmienkach Českej republiky neexistuje sudca pre prípravné konanie, napriek tomu však *okresný súd vykonáva niektoré úkony v prípravnom konaní*, ktorých charakter je, podobne ako u sudcu pre prípravné konanie, zameraný na rozhodovanie o najzávažnejších zásahoch do základných práv a slobôd. Treba poznamenať, že s ustanovením inštitútu sudcu pre prípravné konanie sa počíta v návrhu nového českého trestného poriadku. Podľa aktuálneho § 26 zákona č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (ďalej len „*Trestní řád*“ alebo „*Tr. ř.*“) je na vykonávanie úkonov v prípravnom konaní príslušný okresný súd, v ktorého obvode je činný štátny zástupca, ktorý podal príslušný návrh, pričom

references-statistiques-justice-34256.html. [cit. 20. 8. 2022].

²¹ Meritórne rozhodnutia prokurátora v prípravnom konaní: ČR: len *štátny zástupca* je v prípravnom konaní oprávnený rozhodnúť o postúpení veci podľa § 171 Tr. ř., zastavení trestného stíhania podľa § 172 Tr. ř., podmiennečnom zastavení trestného stíhania podľa § 307 a nasl. tr. ř., o schválení zmiernosti (narovnání) a zastavení trestného stíhania podľa § 309 a nasl. Tr. ř. SR: jedine prokurátor môže (ak už bolo vznesené obvinenie) v prípravnom konaní rozhodnúť o postúpení veci podľa § 214 TP, zastavení trestného stíhania podľa § 215, podmiennečnom zastavení trestného stíhania podľa § 216 TP, podmiennečnom zastavení spolupracujúceho obvineného podľa § 218 TP a o schválení zmiernosti a zastavení trestného stíhania podľa § 220 a nasl. TP.

²² Napr. prokurátor, resp. štátny zástupca môže nariadiť zaistenie majetku obvineného [podľa § 231 písm. g) TP, resp. podľa § 175 ods. 1 písm. e) Tr. ř.], vykonať zaistenie nároku poškodeného na náhradu škody [podľa § 231 písm. h) TP, resp. § 175 ods. 1 písm. f) Tr. ř.], nariadiť exhumáciu mŕtvol [§ 231 písm. i) TP, resp. § 175 ods. 1 písm. h) Tr. ř.] a i.

²³ Bližšie pozri: ZÁHORA, J. *Aktuálne problémy prípravného konania trestného*. Praha: Leges, 2014. 171 s. ISBN 978-80-7502-030-7.

²⁴ Napr. o väzbe podľa § 72 a nasl. TP; o vydaní príkazu na zatkutíe podľa § 73 ods. 1 TP; o uložení primeraných povinností a obmedzení podľa § 82 TP; o vydaní príkazu na domovú prehliadku podľa § 100 ods. 1 TP; o vydaní príkazu na vyhotovenie obrazových, zvukových a obrazovo-zvukových záznamov podľa § 114 ods. 2 TP; o vydaní príkazu na odpočúvanie a záznam telekomunikačnej prevádzky podľa § 115 ods. 2 a ods. 5 TP; o vydaní príkazu na zistenie a oznámenie údajov o telekomunikačnej prevádzke podľa § 116 ods. 2 TP; o vydaní príkazu na použitie agenta podľa § 117 ods. 5 TP; o vydaní príkazu na vyšetrovanie duševného stavu podľa § 148 ods. 2 TP a i.

²⁵ Napr. proti rozhodnutiu prokurátora, ktorým zaistil majetok obvineného na zaistenie nároku poškodeného, zamietol návrh poškodeného na zaistenie jeho nároku, zrušil alebo obmedzil zaistenie nároku poškodeného alebo vylúčil veci zaistené na nárok poškodeného podľa § 50–52 TP a i.

²⁶ Ustanovenie opatrovníka podľa § 48 ods. 2 TP; ustanovenie obhajcu podľa § 40 ods. 2 TP; rozhodovanie podľa § 190 ods. 2 písm. c), § 204 ods. 1 a § 348 TP.

týmto úkonom sa daný okresný súd stáva príslušným na vykonávanie všetkých úkonov súdu po celé trvanie prípravného konania, pokiaľ nedôjde k postúpeniu veci z dôvodu príslušnosti iného štátneho zástupcu činného mimo obvod tohto súdu. Táto príslušnosť je však obmedzená len na dobu prípravného konania, následne sa podaním obžaloby príslušnosť súdu spravuje všeobecnými hľadiskami uvedenými v § 16-22 Tr. ř.²⁷ Súd vykonáva úkony v prípravnom konaní len vtedy, keď tak výslovne ustanovuje zákon. Rozhoduje spravidla uznesením alebo rozhodnutiami *sui generis*, najmä príkazom (najmä ak vec neznesie odklad).²⁸

ZÁVER

Pojem „inkvizičný“ systém trestného konania v sebe nesie negatívny podtón evokujúci časy španielskej inkvizície. Vo Francúzskej republike však majú pojmy „inkvizičný“ a „akuzičný“ neutrálny kontext, pravdepodobne práve kvôli dlhšej tradícii kombinovania prvkov oboch týchto systémov. Francúzsko má komplikovaný systém orgánov činných v trestnom konaní a súdov, čo prispieva k celkovej zložitosti a neprehľadnosti konania, najmä pri častých zmenách právnej kvalifikácie. V prípravnom konaní o prečinoch a zločinoch koná spravidla prokurátor (resp. jemu procesne podriadený policajt), v konaní o obzvlášť závažných zločinoch a postúpených zločinoch koná vyšetrovací sudca. Vyšetrovací sudca je orgánom súdnej moci. Zároveň je vyšetrovacím orgánom. Dlhodobá kritika tohto dvojakeho postavenia súvisí s tým, že orgán, ktorý vedie vyšetrovanie a následne rozhoduje o tom, či podá obžalobu, by nemal zároveň rozhodovať aj o závažných zásahoch do základných práv a slobôd obvineného. Za tým účelom máme aj v podmienkach SR zriadený inštitút sudcu pre prípravné konanie, o ktorého zriadení sa uvažuje aj pri rekodifikácii českého trestného poriadku. Vyšetrovací sudca vo Francúzsku však má veľmi silné postavenie a akékoľvek snahy o reformu tohto inštitútu odolávajú zásadnejším zmenám už dlhé desaťročia. Otázka zásahov do základných práv a slo-

bôd v prípravnom konaní a prezumpcie nevinu sa však stala natoľko páľčivou, že Francúzi boli nútení tento problém riešiť – vytvorením ďalšieho súdneho orgánu v prípravnom konaní – tzv. väzobného sudcu, ktorý okrem rozhodnutí o väzbe rozhoduje aj o iných závažných zásahoch.

V porovnaní s právomocami francúzskeho vyšetrovacieho sudcu môžeme možno jednoznačne konštatovať, že hoci v slovenskom aj českom prípravnom konaní trestnom existuje ingerencia súdnej moci v podobe sudcu pre prípravné konanie (SR) alebo úkonov súdu v prípravnom konaní (ČR), v žiadnom prípade ju však nemôžeme nemožno stotožňovať s postavením vyšetrovacieho orgánu, ako je tomu pri *juge d'instruction*. Sudca pre prípravné konanie a okresný súd majú hlavnú úlohu dohliadať nad zákonnosťou zásahov do základných práv a slobôd obvineného v prípravnom konaní tým, že nezávisle a nestranné posúdia ich opodstatnenosť a následne vydajú súhlas, resp. príkaz na ich vykonanie. Na rozdiel od vyšetrovacieho sudcu však nevykonávajú osobne jednotlivé úkony trestného konania v rámci prípravného konania.

Zoznam použitej literatúry:

Monografie, učebnice a komentáre:

- ČENTĚŠ, J. a kol. *Trestné právo procesné. Osobitná časť*. Šamorín: Heuréka, 2016, 496 s. ISBN 978-80-8173-021-4.
- KARABEC, Z. Koncept restoratívnej justice. In: Zdeněk Karabec (ed.). *RESTORATIVNÍ JUSTICE: Sborník příspěvků a dokumentů*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2003, 146 s. ISBN 80-7338-021-8.
- LYSÝ, M. a kol. *Slovenské právne dejiny II. Vývoj súkromného a trestného práva na Slovensku od najstarších čias po súčasnosť*. Šamorín: Heuréka, 2021, 195 s. ISBN 978-80-8173-124-2.
- OLEJ, J., KOLCUNOVÁ, M., KOLCUN, J. *Kontradiktórnosť v trestnom konaní*. Bratislava: C. H. Beck, 2014, 232 s. ISBN: 978-80-89603-21-3.
- STIPTA, I. *Dejiny súdnej moci v Uhorsku do r. 1918*. 1. vydanie. Košice: Nica, 2004, 270 s. ISBN 80-969246-0-5.
- ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 4700 s. ISBN 978-80-7400-465-0.
- ZÁHORA, J. *Aktuálne problémy prípravného konania trestného*. Praha: Leges, 2014. 171 s. ISBN 978-80-7502-030-7.

²⁷ K tomu pozri: ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 342–343.

²⁸ Demonstratívne uvádzame niektoré úkony okresného súdu v prípravnom konaní: rozhodovanie o nároku na bezplatnú obhajobu (§ 33 ods. 2, 4 Tr. ř.), vylúčenie advokáta ako zvoleného obhajcu z obhajoby (§ 37a Tr. ř.), ustanovenie, zrušenie ustanovenia a zbavenie obhajcu povinnosti obhajovať (§ 39 a 40 a 40a Tr. ř.), rozhodovanie o väzbe (§ 68, § 69 ods. 5, § 71a, § 72 ods. 1, 2, § 73, § 73a, § 73b Tr. ř.), príkaz na zatknutie (§ 69 ods. 1 Tr. ř.), rozhodnutie o zákaze vycestovať do zahraničia (§ 77a Tr. ř.), rozhodnutie o zadržanej osobe (§ 77 ods. 2 Tr. ř.), príkaz na domovú prehliadku (§ 83 ods. 1 Tr. ř.), súhlas s otvorením zásielok (§ 87 odst. 1 Tr. ř.), výsluch svedka a rekognícia v prípravnom konaní za účasti sudcu, ak ide o neodkladný alebo neopakovateľný úkon (§ 158a Tr. ř.), a i.

Články a príspevky:

FREED, D. J. Aspects of French Criminal Procedure. In: *Louisiana Law Review*. 1957, vol. 17, no. 4, pp. 730–755. Dostupné na internete: <https://digitalcommons.law.lsu.edu/cgi/viewcontent.cgi?referer=&httpsredir=1&article=2506&context=lalrev>. [cit. 20. 8. 2022].

PLOSCOWE, M. Development of Inquisitorial and Accusatorial Elements in French Procedure. In: *Journal of Criminal Law and Criminology*. 1932, vol. 23, no. 3, pp. 372-394. Dostupné na internete: <https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2306&context=jclc>. [cit. 20. 8. 2022].

VASILIK, L., LACIAK, O. Uplatňovanie princípu kontradiktórnosti a prvkov privatizácie trestného konania vo francúzskej republike. In: *Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie Košické dni trestného práva 2022*.

Internetové zdroje:

Štatistické ročenky spravodlivosti Francúzskej republiky za roky 2018, 2019 a 2020. Dostupné na internete: <http://www.justice.gouv.fr/statistiques-10054/references-statistiques-justice-12837/references-statistiques-justice-34256.html>. [cit. 20. 8. 2022].